

Tekst: Suzy Van Gansbeke & Tom Van den Bogaert (Vlaamse overheid, Departement Landbouw en Visserij, Afdeling Duurzame Landbouwwontwikkeling), **Sarah De Smet & Kelly Relaes** (Varkensloket)

DE DEKAFDELING VOOR ZEUGEN: HET EROS CENTRUM VAN HET ZEUGENBEDRIJF

De Europese welzijnswetgeving voor varkens laat individuele huisvesting van zeugen tot 4 weken na dekken of insemineren nog toe. Op de meeste bedrijven is er dan ook een specifieke dekaafdeling met individuele boxen, waarin de zeugen verblijven tot drachtcontrole en voor ze naar een drachtige zeugenafdeling verhuizen. Er zijn momenteel geen wettelijke eisen waaraan zo'n dekaafdeling moet voldoen, uitgezonderd de verplichting om bij nieuwbouw te kiezen voor een ammoniakemissiearm systeem. Naast de nageschakelde technieken is er momenteel keuze uit drie stalsystemen: V-3.1. Smalle mestkanalen met metalen driekantroostervloer / V-3.2. Mestkanaal met combinatierooster en frequente mestafvoer / V-3.8. Gescheiden afvoer van mest en urine door middel van een conische mestband. In principe mogen de (groeps)voederligboxen waarbij na 4 weken dracht uitloop wordt voorzien daarvoor als individuele boxen worden gebruikt. Toch wordt een aparte dekaafdeling, waarin alles is voorzien om de vruchtbaarheid te stimuleren, aangeraden. Individuele huisvesting rond het bronsttijdspit is voorlopig nog standaard en dit om de kans op rug- en pootkwetsuren te beperken. Een andere optie is het scheiden van insemineren en van drachtcontrole in twee aparte afdelingen, maar naast de voordelen op het vlak van efficiëntere inrichting, brengt dit ook nadelen mee op het vlak van verplaatsen van de zeugen (extra arbeid, meer onrust). In de verdere tekst beperken we ons dan ook tot een 'dekaafdeling' waarin geïnsemineerd wordt in de boxen en de drachtcontrole ter plaatse gebeurt.

Figuur 1: Ammoniakemissiearm systeem V-3.1 (links) en V-3.8 (rechts)

BELANGRIJKE ASPECTEN VAN DEZE AFDELING ZIJN: RUST, LICHT EN HYGIËNE.

Rust

Belangrijk is het vermijden van stress in de kritieke periodes van de dracht. Daarom is het moment waarop de drachtige zeugen terug in groep worden gebracht zo cruciaal. Tussen één en vier weken na dekking is er een kritieke (innestelings- en migratie)fase in de dracht tijdens dewelke stress best zoveel mogelijk vermeden wordt. De bevruchting gebeurt tijdens de bronst in de eileider, de bevruchte eicel is aanvankelijk beschermd door een wand en verplaatst zich richting baarmoeder die ze ongeveer op dag 4 bereikt. Op dag 6-7 is de beschermende wand verdwenen en begint de kritieke periode waarin stress (bijvoorbeeld als gevolg van introductie in de groep of verplaatsing naar de drachtstal) zeer nefast kan zijn.

Week 2 en 3 kunnen als uiterst kritiek worden beschouwd. Van dag 7 tot 12 verspreiden de vruchtjes zich over de baarmoeder. Na vier weken zijn de vruchtjes volledig ingekapseld en dus beter beschermd. Een kortstondig stressmoment gedurende de kritieke periode is niet per definitie schadelijk, maar langdurige stress, bijvoorbeeld door blijvende onrust, door een constant slecht stalklimaat of door aanhoudende rangordegevechten, is te vermijden.

Licht

Licht stimuleert berigheid en een goede eisprong. Bovendien is voldoende licht nodig om het optimale inseminatietijdstip te bepalen en voor het insemineren zelf. In de dekstal worden om die reden lichtintensiteiten van 100 lux of meer aanbevolen. Het in de dekadefening vaak aanbevolen lichtregime van 16-18 u licht per dag kadert in het nabootsen van het voorjaar als optimaal bronstmoment.

Figuur 2: Natuurlijk licht in combinatie met kunstlicht

Hygiëne

Hygiëne is een vereiste om baarmoederinfecties te voorkomen. Hygiëne houdt in dat de dekstal in propere staat wordt gehouden door deze regelmatig te reinigen en desinfecteren (na iedere groep). Een all-in, all-out systeem is hiervoor gunstig. Voederbakken en lichtpunten worden best niet vergeten, dit laatste niet in het minst opdat de gewenste lichtsterkte effectief kan worden gerealiseerd. Regelmatige mestverwijdering (via de openstaande roosterspleet achter de zeug) helpt vulva en geslachtsapparaat van de zeugen zuiver te houden. Alle gebruikte materiaal (pipetten) moet niet alleen in goede staat van properheid worden gehouden maar ook in een propere omgeving bewaard worden.

BEERCONTACT: CRUCIAAL VOOR BEPALEN INSEMINATIETIJDSTIP ÉN VOOR EEN OPTIMAAL DRACHTPERCENTAGE

Zoekberen hebben drie functies: ze stimuleren de bronst, zorgen ervoor dat zeugen bronstsymptomen laten zien en verhogen de kans op dracht na inseminatie. Bij natuurlijke dekking spelen vijf zintuigen een rol: zien, ruiken, horen, proeven en voelen. Bij inseminatie in een box moet dit zo goed mogelijk benaderd worden. Het beercontact kan worden gegeven door de zeugen in kleine groepjes voor het berenhok te brengen, of wat gebruikelijker is: de beer los te laten in de (voeder)gang (van minimaal 70 à 80 cm breed) vóór de zeugenboxen. Vaste poortjes om de vier à vijf zeugen (bij voorkeur te bedienen achter de zeugen, bijvoorbeeld met een stang), verplaatsbare poortjes, automatische doorschuifsystemen (Date Gate-systeem), een handmatig bediende of automatische

berenkar,... moeten er in dit geval voor zorgen dat alle zeugen voldoende contact met de beer kunnen hebben en de bronstcontrole en inseminatie op het meest optimale tijdstip kunnen gebeuren. De respons op de prikkel is het meest uitgesproken 5-20 minuten na het initiële contact met de beer, dus stimulatie en inseminatie moet zo geregeld zijn dat binnen deze periode kan gecontroleerd en geïnsemineerd worden. Opdat er niet meer zeugen geprikkeld worden als de verzorger binnen deze periode kan afhandelen, is een enkele rij boxen te verkiezen (tenzij er meerdere verzorgers kunnen ingezet worden). Om dezelfde reden is het ook te vermijden de beer naar eigen goeddunken (dus zonder poortjes) volledig los te laten lopen vóór de zeugen. Omdat zeugen op verschillende beren anders kunnen reageren en in functie van de optimale prikkelperiode van 20 minuten, kunnen meerdere beren (die door een poortje van elkaar gescheiden zijn) worden ingezet. Te lange en te frequente beercontacten zijn te vermijden omdat dan gewenning optreedt en het prikkelend effect afneemt. Bovendien is ook de stareflex voor de man slechter bij te frequent beercontact. Het is dus beter de beer buiten de dekafdeling te huisvesten.

AANTAL PLAATSEN

Te insemineren dieren zijn: gespeende zeugen, terugkomers en gelten. Om het vereiste aantal plaatsen in een afdeling te berekenen wordt best uitgegaan van de groepsgrootte en het drachtpercentage. De invloed van het drachtpercentage blijkt uit tabel 1. Dit voorbeeld is uitgewerkt voor een groepsgrootte van 40 en een vervanging van 20%.

Tabel 1. Invloed van drachtpercentage op het aantal nodige plaatsen per groep bij een groepsgrootte van 40 en 20% vervanging

	Drachtpercentage (%)		
	80	85	90
Aantal te insemineren gelten	10	9	9
Aantal te insemineren zeugen	40	38	36
Totaal te insemineren	50	47	45
10% buffer	5	5	5
Totaal aantal plaatsen	55	52	50

Het is duidelijk dat een te optimistische inschatting van het drachtpercentage (90%) kan leiden tot een te krappe planning. Vervangingsgelten worden best in kleine groepshokken in de dekafdeling gehouden. De zoekberen worden zoals eerder gesteld bij voorkeur elders gehuisvest.

AFMETINGEN

Boxen zijn gewoonlijk 65 cm breed en minstens 220 cm lang. KI-boxen zijn gewoonlijk zo ontworpen dat ze achteraan gemakkelijk toegankelijk zijn, bijvoorbeeld in een u-vorm. (Te) Ruime boxen in verhouding tot de afmetingen van de zeugen (waardoor de kleinste zeugen zich kunnen omdraaien) houden daarom risico in op zeugen die uit de boxen geraken. De voorkant moet geschikt zijn voor beercontact, voederbakken mogen dit niet hinderen. De box moet zo geconstrueerd zijn dat spermadosissen gemakkelijk kunnen worden bevestigd en dat er boven de zeug voldoende vrije ruimte is voor controle op bronst (stareflex).

CONCLUSIE

De dekaafdeling is een belangrijk onderdeel van de zeugenstal. Bij het ontwerp moet alles in het teken staan van licht, rust, hygiëne en de voorziene procedure voor stimuleren, insemineren en drachtcontrole. Het aantal plaatsen moet realistisch worden bepaald, waarbij rekening wordt gehouden met iets minder gunstige drachtpercentages.

Dit artikel werd gepubliceerd in De drietand (2013) nr.19 (p. 16)